

NORGES HØYESTERETT

Den 24. november 2010 avsa Høyesterett dom i

HR-2010-02014-A, (sak nr. 2010/944), straffesak, anke over dom,

Den offentlige påtalemyndighet (kst. statsadvokat Birgitte Budal Løvlund)

mot

A (advokat John Christian Elden)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Tønder**: Saken gjelder spørsmål om det ved domfellelse for flere tilfelle av brannstiftelse skal reageres med forvaring, jf. straffeloven § 39 c.
- (2) Stavanger tingrett avsa 17. desember 2009 dom som for straffekravet hadde slik domsslutning:
 - ”1. A, født 06.08.1984, dømmes for overtredelse av straffeloven § 148 første straffalternativ, straffeloven § 292 jf § 291, straffeloven § 292 jf § 291 jf § 49, straffeloven § 291 første ledd jf. annet ledd, jf. straffeloven § 62 første ledd til forvaring etter straffeloven § 39 c med en tidsramme på 9 – ni – år og en minstetid på 6 – seks – år.
 2. Til fradrag i tidsrammen og minstetiden går 306 – trehundreogseks – dager for utholdt varetekt, jf straffeloven § 60.”
- (3) Han ble dessuten dømt til å betale oppreisning og erstatning med til sammen ca. 7,5 millioner kroner.

- (4) A anket over straffutmålingen, idet han gjorde gjeldende at det ikke skulle ha vært gitt dom på forvaring. Gulating lagmannsrett avsa 11. mai 2010 dom med slik domsslutning:

”I tingrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 9 – ni – år, med fradrag på 462 – firehundreogsekstito – dager for utholdt varetekt.”

- (5) Påtalemyndigheten har anket til Høyesterett over straffutmålingen, idet det anføres at denne skal gå ut på forvaring.
- (6) *Jeg er kommet til at anken må tas til følge.*
- (7) A er dømt for ~~tre~~* tilfelle av overtredelse av den såkalte mordbrannparagrafen, straffeloven § 148 ~~og ett forsøk~~** . Han ble dessuten domfelt for skadeverk og forsøk på skadeverk i tilknytning til brannstiftelsene. Handlingene ble utført henholdsvis 20. mai 2007, 28. mai 2007, 29. november 2008 og 15. februar 2009. I tillegg er han dømt for ytterligere to tilfelle av brannstiftelse – det ene i form av grovt skadeverk, jf. straffeloven § 292, jf. § 291, det andre i form av simpelt skadeverk, jf. § 291 første ledd, jf. andre ledd. Disse fant sted 15. november 2008 og 24. januar 2009.
- (8) Det er en rekke fellestrekk ved hendelsene som førte til domfellelse etter straffeloven § 148. Samtlige fant sted om natten i helgene etter at A hadde vært på utested i X sentrum. De ble begått i alkoholpåvirket tilstand på vei hjem, og gjerningsstedene er alle i hans nabolag. Han har ved samtlige tilfelle tent på brennbart materiale i søppeldunk som var plassert inn til bolighus bygget av tre, med den følge at det i tre av tilfellene begynte å brenne i husveggen. To av hendelsene gjaldt vertikaldelte boliger slik at brannen oppsto i to boliger samtidig, i ett tilfelle med spredning til en tredje bolig, og med stor fare for ytterligere spredning til andre boliger i rekken. Også i de to andre tilfellene var spredningsfaren stor, idet avstanden til nærmeste bolighus i det ene tilfellet var åtte meter og det andre gjaldt en bolig som var kjedet til en annen med en garasje. Ved alle hendelsene har det vært en eller flere personer til stede i hus som brannen oppsto i eller spredte seg til. Til sammen var det tale om 15 personer, herunder flere barn, som alle lå og sov da brannen oppsto. I to av boligene bodde eldre mennesker, den ene med bevegelseshemming.
- (9) Alle brannene ble oppdaget og slukket uten at menneskeliv gikk tapt eller noen ble påført alvorlig fysisk skade. Sakkyndig har imidlertid redegjort for – noe som også har vært avgjørende for domfellelsen etter straffeloven § 148 – at om slukking ikke hadde funnet sted så raskt som det her skjedde, ville husene ha brent helt ned med fare for spredning til andre bygninger, og med stor risiko for tap av menneskeliv. A selv har hver gang forlatt brannstedet uten å varsle beboerne eller brannvesenet, men har i tre av mordbranntilfellene returnert til brannstedet etter at andre har blitt oppmerksomme på brannen.

* fire
Rettet i medhold av strpl. § 44, jf. § 46.
14. februar 2011

Liv Gjølstad (sign.)

** dl
Rettet i medhold av strpl. § 44, jf. § 46.
14. februar 2011

Liv Gjølstad (sign.)

- (10) Også begge domfellelsene for skadeverk etter brannstiftelse har likhetstrekk med saksforholdene som gjaldt straffeloven § 148, idet A i begge tilfellene i beruset tilstand tente på brennbart materiale i søppeldunk i hans nabolag etter at han ved nattetid kom hjem fra utested i X sentrum. Domfellelsen for grovt skadeverk skyldtes at søppeldunken sto inn til en redskapsbod som ble totalskadd etter brannen. Her skjedde brannstiftelsen etter at A hadde vært hjemom og hentet tennvæske.
- (11) Det samlede verditap som følge av brannene utgjør omkring 7,5 millioner kroner.
- (12) Brannstiftelser av den kategori vi her står overfor, er særdeles alvorlige forbrytelser. Både tingretten og lagmannsretten la til grunn at A har hatt et sterkt forsett. Han har vært vel kjent med at det var personer som lå og sov i husene, at det blant disse var barn og gamle, også en med bevegelseshemming. Det dreide seg dessuten om gjentatte brannstiftelser etter samme handlingsmønster. A var også vel kjent med at de gjentatte brannstiftelsene etter hvert spredde uhyggestemning i miljøet der han bodde, og at det i helgene ble organisert vakthold i nabolaget.
- (13) Allmennpreventive grunner tilsier at det i et tilfelle som dette reageres med meget streng straff. Spørsmålet er om denne skal utmåles i form av fengselsstraff, eller om det er nødvendig for å verne samfunnet å utmåle straffen i form av forvaring, jf. straffeloven § 39 c.
- (14) Brannstiftelse er en av de forbrytelser som etter loven kan medføre straff av forvaring. Vilkåret er at det er "en nærliggende fare for at lovbrysteren på nytt vil begå en slik forbrytelse". Ved denne vurderingen legges vekt på alvorret ved den begåtte forbrytelse sammenholdt med lovbrysterens atferd og sosiale og personlige funksjonsevne med særlig vekt på om lovbrysteren tidligere har begått eller forsøkt å begå en slik forbrytelse. Gjentakelsesfaren må være kvalifisert og reell, og vurderingen skal foretas ut fra situasjonen på domstidspunktet.
- (15) I tillegg til vurderingen av gjentakelsesfaren på domstidspunktet må det vurderes om faren for gjentakelse også vil foreligge på tidspunktet for løslatelse etter at domfelte eventuelt har sonet en tidsbestemt fengselsstraff.
- (16) Om vilkårene etter straffeloven § 39 c viser jeg for øvrig til den redegjørelse som er gitt i Rt. 2010 side 676 avsnitt 13 til 16.
- (17) Jeg ser først på gjentakelsesfaren i dag.
- (18) At A ikke har begått lignende forbrytelser tidligere, er ikke til hinder for bruk av forvaring, men det må stilles særlige krav til sannsynlighetsvurderingen, jf. Rt. 2006 side 1033 avsnitt 15. Vår sak har på dette punktet likhetstrekk med problemstillingen i Rt. 2010 side 676, som gjaldt domfellelse for åtte alvorlige seksualforbrytelser mot forskjellige, tilfeldig utvalgte kvinner. Om gjentakelsesfaren på domstidspunktet heter det, avsnitt 20 og 21:

"Jeg kan på bakgrunn av de beskrivelsene de underliggende rettsinstanser har gitt av domfeltes serie av grove seksuallovbrudd mot forskjellige kvinner, ikke se at det kan stilles strenge krav til andre objektive indikasjoner på at det pr. i dag foreligger gjentakelsesfare. Dette gjelder særlig i lys av det høye antall likeartede, alvorlige

lovbrudd som – etter lagmannsrettens bedømmelse – må skyldes at ”tiltalte har åpenbart en meget sterk drivkraft til å begå slike handlinger”. Hyppigheten av forbrytelsene synes også å ha økt over tid. Domfelte ble i så måte pågrepet etter sitt fjerde seksuallovbrudd i løpet av åtte uker.

Jeg kan i lys av det handlingsmønsteret jeg nettopp har beskrevet ikke se at det for vurderingen av gjentakelsesfaren på domstidspunktet, kan spille nevneverdig rolle at A ikke tidligere er domfelt for slike forhold. Jeg finner det etter dette klart at det i dag foreligger nærliggende fare for at domfelte på ny vil begå en tilsvarende forbrytelse.”

- (19) Vi står i vår sak overfor til sammen seks brannstiftelser, hvorav fire etter mordbrannparagrafen, over en periode på ett år og ni måneder. A tilsto først etter at han i forbindelse med den siste brannstiftelsen den 15. februar 2009, var blitt filmet av et overvåkingskamera som var satt opp som følge av de mange branntilfellene i området. Det dreier seg altså om en serie brannstiftelser som ikke er avsluttet etter hans egen overveielse og fri vilje, og som har skjedd over en lengre tidsperiode. Brannstiftelsene har funnet sted etter et ensartet handlingsmønster, der inntak av relativt store mengder alkohol i helger er ett av kjennetegnene. Jeg viser i denne forbindelse til lagmannsrettens dom, der det om dette heter:

”For øvrig oppfattes han å ha liten forståelse for at hans bruk av alkohol må reduseres eventuelt helt opphøre. Sett på bakgrunn av at samtlige ildspåsettelse har skjedd i beruset tilstand, har domfelte i den lange tidsperioden dette har pågått, hatt en klar oppfordring til å endre sin bruk av alkohol. Lagmannsretten finner som tingretten at en tett oppfølging av miljøkontakt neppe er tilstrekkelig i forhold til gjentakelsesfaren.”

- (20) Som lagmannsretten, finner jeg at dette er et handlingsmønster som det ikke er noen grunn til å tro var avsluttet ved den siste brannstiftelsen, og at det heller ikke er noe som peker i retning av at han i dag har evne eller vilje til å endre dette. I denne forbindelse legger jeg også vekt på at han i samtale med sakkyndige ikke har vist anger for det han har gjort. På denne bakgrunn finner jeg å måtte legge til grunn at gjentakelsesfaren i dag er reell og overhengende.
- (21) Jeg går så over til å vurdere faren for at A på ny vil foreta brannstiftelser ved en løslatelse etter ferdig soning av en tidsbestemt fengselsstraff. Vurderingen skal foretas uten hensyn til en mulig prøveløslatelse før utløp av fengselstiden, jf. Rt. 2007 side 1056 (NOKAS) avsnitt 113.
- (22) Jeg ser først på hva en fengselsstraff for de forhold han er dømt for, vil gå ut på. Det foreligger ingen veiledende rettspraksis om flere gjentatte overtredelser av straffeloven § 148. Jeg viser imidlertid til Rt. 2007 side 797. Saken gjaldt domfellelse for å ha forårsaket brann i et bolighus ved å tenne ild i en bod vegg i vegg med et soverom. Brannen ble stiftet om natten da gjerningsmannen visste at beboerne sov. Ingen menneskeliv gikk tapt, men brannsakkyndig karakteriserte faren for at dette kunne skje som overhengende. På tross av dette forlot brannstifteren brannstedet etter påtenningen uten å varsle beboerne og uten å varsle brannvesenet. Straffen, som også gjaldt skadevoldelsen ved brannen og innbrudd og var fellesstraff med tidligere dom på fengsel i 75 dager, ble satt til fengsel i fire år.
- (23) Saksforholdet har klare likhetstrekk med overtredelsene av straffeloven § 148. Jeg finner på denne bakgrunn at utgangspunktet for straffutmålingen, slik forholdene ligger an i vår sak, vil måtte bli fengselsstraff i området 11 til 12 år. I straffutmålingen må det imidlertid gjøres fradrag for tilståelse, jf. straffeloven § 59 andre ledd. Fradraget for tilståelsen av

brannstiftelsen 15. februar 2009 kan ikke bli vesentlig, siden han, som nevnt, ved denne anledning ble avslørt av overvåkingskamera. Etter dette tilsto han også de øvrige brannstiftelsene. Denne tilståelsen må tillegges større vekt, men likevel slik at det må tas hensyn til at det som følge av tilståelsen for brannstiftelsen 15. februar 2009 og likhetstrekkene i gjennomføringen, var nærliggende å mistenke ham for også å ha forårsaket disse. Som lagmannsretten, finner jeg at straffen, om den skal utmåles i form av fengselsstraff, passende vil kunne settes til fengsel i ni år.

- (24) Spørsmålet er om en tidsbestemt straff av denne lengde ”ikke anses tilstrekkelig til å verne samfunnet”. Dette må vurderes ut fra den situasjon som må antas å foreligge ved løslatelse etter at A har sittet ni år i fengsel. Vil det da fortsatt være en nærliggende fare for at han på ny vil begå en slik forbrytelse?
- (25) Det er to forhold som kan tale mot at det her idømmes forvaring. For det første gjelder det en lang fengselsstraff som i seg selv tilsier en høy terskel for ileggelse av denne straffetypen. Jeg viser til Rt. 2007 side 187 avsnitt 23, hvor det poengteres at ”[j]o lenger den alternative tidsbestemte straff er, jo vanskeligere vil bedømmelsen være, og desto høyere må terskelen for å idømme forvaring bli”.
- (26) Det andre forholdet gjelder As alder. Han var 22 år ved første brannstiftelse og 24 år ved siste. Det er i rettspraksis generelt vist tilbakeholdenhet med å anvende forvaring overfor unge lovbrøyttere, jf. Rt. 2007 side 791 avsnitt 33 med videre henvisning. As unge alder kan tilsi at han har det potensialet til endring av personlighetstrekk og livsstil som skal til for at han etter endt soningstid ikke lenger utgjør en trussel for samfunnet.
- (27) A har vært undergitt to nevropsykologiske undersøkelser, og de samme psykiatriske sakkyndige som har vært oppnevnt for de tidligere retter, har også vært oppnevnt for Høyesterett. Forut for behandlingen i Høyesterett har A vært utredet med sikte på diagnosen ADHD/ADD. I de sakkyndiges rapport for Høyesterett er det gitt følgende sammendrag og vurdering:

”Observanden er en 26 år gammel gutt som er født og oppvokst i X. Han er dømt for en rekke ildspåsettelse. Han er tidligere judisielt vurdert og vi oppsummerer fra den utredningen at hans IQ var lav, men dog innen normalområdet – dette bekreftes ved ny nevropsykologisk utredning gjennomført i oktober 2010.

Observanden oppfyller kriteriene på hyperkinetisk forstyrrelse (ADD) med særlig svekket evne til å være oppmerksom og det å lære ny kunnskap ved hjelp av ”læring av feil” og instruksjon. Han har ikke utpreget hyperaktivitet. Han har ikke forsøkt behandling mot ADD og det mener de sakkyndige at han bør få.

Det er vår oppfatning at han har problemer med sosial fungering, han har ikke nære venner, og har helt fra han var liten vært mye alene og i liten grad lekt med og vært sammen med andre. Utover at han har en klar oppmerksomhetssvikt og en impulsivitet, er det vår oppfatning at han har en lidelse innenfor autismspekteret. Foreldrene sier at han allerede ved tre års alder viste liten interesse for interaksjon og samspill med andre barn. Han har vist en inadekvat reaksjon på sosio-emosjonelle signaler. Dette har vedvart inn i voksenalder.

Som voksen gir dette seg uttrykk i en tilstand som sannsynligvis tilfredsstillende kriteriene for Aspergers syndrom. Dette kjennetegnes ved nedsatt kvalitativ forstyrrelse av sosialt samspill, samt et begrenset, stereotyp og repetitivt repertoar av interesser og aktivitet. Det innebærer også et evnenivå innenfor normalområdet, noe vi har funnet hos observanden, men i nedre del av normalområdet.”

- (28) Om As diagnose og dens betydning for gjentakelsesfaren, herunder hensyntatt virkningen av medisinerings, uttaler de sakkyndige, rapporten pkt. 10:

”[D]e sakkyndige er av den oppfatning at observanden oppfyller kriteriene på ADD (hyperkinetisk forstyrrelse uten hyperaktivitet). Vi mener at observanden bør prøve medikamentell behandling mot denne lidelsen. . . .

Vi mener at observandens prognose i forhold til arbeidsevne og oppmerksomhetsfunksjon, samt hans impulsivitet, kan bedres betraktelig dersom han responderer på slik behandling.

Det er også mulig at en bedret oppmerksomhets-funksjon hos observanden kan minske hans impulsivitet som igjen kan minske faren for gjentagelse av ildspåsettelse. De sakkyndige er av den oppfatning at man på det nåværende stadium ikke kan gi noe estimat av forventet effekt på gjentakelsesfaren fordi det finnes for lite empiri på dette området. Vi mener observanden bør undersøkes på ny etter at han har forsøkt slik behandling. Vi regner med at utprøving av slik behandling vil ta 3–12 mndr alt etter hvordan han responderer på behandlingen.”

- (29) Den rettsmedisinske kommisjon har gitt følgende kommentar til de sakkyndiges konklusjon:

”De rettspsykiatrisk sakkyndige har anbefalt at observanden prøves ut på sentralstimulerende behandling. Den nevropsykologisk sakkyndige har i tillegg til medikamentell behandling foreslått et omfattende behandlingsopplegg for ham. DRK er av den oppfatning at den prognostiske vurderingen slik den er beskrevet i erklæringens kapittel 10 er i overkant optimistisk dersom bare medikamentell behandling tilbys. DRK antar at et bredt anlagt behandlingstilbud vil være en forutsetning for en god prognose, og mer i samsvar med den foreliggende problematikk.”

- (30) Når de sakkyndiges rapport og konklusjon leses i sammenheng med kommentaren fra Den rettsmedisinske kommisjon, står det for meg som høyst uklart i hvilken grad det kan oppstilles en prognose for at A ved avsluttet soning vil stå i en annen stilling med hensyn til gjentakelsesfaren enn det som er tilfellet i dag. Kommisjonen viser til anbefaling fra nevropsykolog om et omfattende behandlingsopplegg. Det er imidlertid uklart hvordan dette tenkes gjennomført, og hvilken prognose man i så fall opererer med for et vellykket resultat. Det er heller ikke noe som peker i retning av at soningen som sådan – selv om den er langvarig – vil kunne tilsi at de forhold ved As personlighet som har resultert i hendelser med særdeles høy risiko for tap av menneskeliv, vil være endret ved soningens slutt. Her kommer i tillegg det forhold inn at A selv ikke har kunnet gi noe reelt motiv for sine handlinger, noe heller ikke de sakkyndige eller andre som kjenner ham, har kunnet gi – han tilfredsstillende ikke kriteriene for betegnelsen pyroman i den forstand at han skal ha hatt personlig tilfredsstillende av å oppleve brann. Dette forsterker etter min mening usikkerheten om hva som kan oppnås ved framtidig behandling. Jeg er derfor blitt stående ved at soning av fengselsstraff ikke vil gi tilstrekkelig samfunnsvern i dette tilfellet, og at påtalemyndighetens anke derfor må tas til følge.
- (31) Jeg er etter dette kommet til at straffen må settes til forvaring med en tidsramme på ni år og med en minstetid på seks år, slik tingretten kom til. Domfelte har sittet i til sammen 660 dager i varetekt, som kommer til fradrag i tidsrammen og minstetiden.

(32) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. I lagmannsrettens dom gjøres den endring at straffen settes til forvaring i 9 – ni – år, med en minstetid på 6 – seks – år.
2. Til fradrag i tidsrammen og minstetiden går 660 – sekshundreogseksti – dager for utholdt varetekt.

(33) Dommer **Normann:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(34) Dommer **Falkanger:** Likeså.

(35) Dommar **Utgård:** Det same.

(36) Dommer **Gjølstad:** Likeså.

(37) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. I lagmannsrettens dom gjøres den endring at straffen settes til forvaring i 9 – ni – år, med en minstetid på 6 – seks – år.
2. Til fradrag i tidsrammen og minstetiden går 660 – sekshundreogseksti – dager for utholdt varetekt.

Riktig utskrift bekreftes: